

ΓΑΛΛΙΑ ΜΟΥΣΕΙΟ LAPIDAIRE

ΕΛΛΑΔΑ
ΕΚΤΟΣ
ΕΛΛΑΔΟΣ

Από την ίδρυσή τους στη διάρκεια του 19ου αιώνα, μικρά και μεγαλύτερα μουσεία αδυνατούσαν να διανοηθούν την ύπαρξή τους χωρίς αντικείμενα από τους αρχαίους πολιτισμούς και κυρίως από τον ελληνορωμαϊκό. Αποσπασματικά και ελλιπικά, τα μουσεία αυτά παρουσιάζουν εικόνες του ελληνορωμαϊκού πολιτισμού ανάμεσα σε δείγματα άλλων αρχαίων πολιτισμών, όπως του αιγυπτιακού, του κινεζικού κ.ά. Τα τέχνηρα που εκτίθενται και ο τρόπος παρουσίασής τους καθορίζουν την πρώτη επαφή του δυτικού κοινού με την ελληνική αρχαιότητα.

Η Αβινιόν, που ιδρύθηκε από Φωκαείς αποίκους της Μασσαλίας τον 6ο αιώνα π.Χ., φιλοξενεί μια αρχαιοελληνική συλλογή στο Μουσείο Lapidaire, το οποίο στεγάζει έργα λιθογλυπτικής και υπάγεται στο Μουσείο Calvet.

Η πόλη γνώρισε μεγάλη ακμή όταν μεταφέρθηκε εκεί η έδρα της Παπικής εκκλησίας (14ος αι.). Κτίσμα του 17ου αιώνα, το μέγαρο Calvet αγοράστηκε τον 19ο αιώνα από τον δήμο και μετατράπηκε σε μουσείο για να στεγάσει τη συλλογή του Esprit Calvet. Η συλλογή περιλαμβάνει έργα ζωγραφικής και γλυπτικής από τη Γαλλία, την Ιταλία και τη Βόρεια Ευρώπη (15ος–20ός αι.), έπιπλα και αντικείμενα διακοσμητικών τεχνών. Ιδιαίτερα πλούσια είναι και η αιγυπτιακή συλλογή του μουσείου.

Δέσποινα Ευγενίδου

Επίτιμη Διευθύντρια Νομισματικού Μουσείου

ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΑΠΙΝΤΕΡ: ΚΛΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ ΣΕ ΕΝΑ ΜΠΑΡΟΚ ΠΑΡΕΚΚΛΗΣΙ

01

ODILE CAVALIER

Διευθύντρια της Συλλογής Αρχαιοτήτων
του Μουσείου Καλβέ

Υπεύθυνη Πολιτισμικής Κληρονομιάς

ΤΟ ΠΑΛΑΙΟ ΠΑΡΕΚΚΛΗΣΙ ΤΟΥ ΚΟΛΛΕΓΙΟΥ ΤΩΝ
Ιησουιτών στην Αβινιόν χτίστηκε από τον Ετιέν Μαρ-
τελάνζ (Etienne Martellange, 1569–1641) γύρω στα
1620. Ύστερα από οκτώ χρόνια διακοπής, τα έργα
συνεχίστηκαν από τον Φρανσουά ντε Ρουαγιέ ντε
λα Βαλφενιέρ (François des Royers de la Valfenière,
1575–1667). Από το 1933 το παρεκκλήσι στεγάσει ένα
μέρος από τη Συλλογή Αρχαιοτήτων του Μουσείου
Καλβέ.

Ο χώρος αυτός, θαυμάσιο δείγμα ρυθμού μπαρόκ
που το 1655 είχε χρησιμοποιηθεί ως εκκλησία, αρχι-
κά στέγασε αποκλειστικά γαλλο-ρωμαϊκά μαρμάρι-
να γλυπτά της Ύστερης Αρχαιότητας καθώς και του
Μεσαίωνα, απ' όπου και η ονομασία «Μουσείο Λα-
πιντέρ» (μουσείο με έργα λιθοπλαστικής).

Από το 2005 η διεύθυνση του Μουσείου πραγ-
ματοποιεί ένα μεγάλο πρόγραμμα ανακαίνισης με
σκοπό όχι μόνο να βελτιώσει και να εκμοντερνίσει τη
μουσειογραφική παρουσίαση αλλά και να διευρύνει
τη συλλογή ως προς τα είδη και την προέλευση των
έργων. Αυτά τα έργα, λοιπόν, ανήκουν στο εξής σε
ένα μεγάλο σύνολο —ένα πλούσιο πανόραμα— που
αρχίζει από την Ελλάδα των αρχαίων χρόνων και
φτάνει έως τη Ρωμαϊκή περίοδο, περιλαμβάνοντας
ποικίλα έργα, όπως αγγεία, λυχνάρια, πύλινα ειδώ-
λια και γυάλινα αντικείμενα.

Ωστόσο το μεγάλο ενδιαφέρον και η ιδιαιτερότητα
του μουσείου έγκειται στον πλούτο και τη σχετική ομοι-
ογένεια των γλυπτών έργων και συγκεκριμένα των μαρμάρινων αφιερωματικών
ή επιτύμβιων αναγλύφων.

Επιτύμβια ανάγλυφα

Πολλές επιτύμβιες στήλες του Μουσείου Καλβέ είναι αφιερωμένες στο γυναικείο
φύλο. Διακρίνονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες: τις στήλες των νεαρών κοριτσιών
και τις στήλες των ώριμων γυναικών. Αυτή η κατάταξη περιλαμβάνει διάφορες
ηλικίες: κορίτσια σε παιδική ηλικία, κοπέλες σε ώρα γάμου και έγγαμες γυναίκες
και μητέρες. Η παραγωγή της Αττικής αναγνωρίζεται σε πολλά παραδείγματα
του 4ου αιώνα π.Χ.

Πρώτη ξεχωρίζει η στήλη σε σχήμα ναΐσκου (εικ. 3) με αέτωμα και ανθεμωτά
ακρωτήρια, που χρονολογείται στον 4ο αιώνα π.Χ. Ανήκει σε νεαρό κορίτσι, η
ηλικία του οποίου αναγνωρίζεται από το χαρακτηριστικό χτένισμα των μαλλιών
σε *κρόβυλο* (κότσο), την όρθια στάση του καθώς και τη σχετική σβελτάδα με την
οποία αναδιπλώνει το ιμάτιο που καλύπτει και κρύβει τις γραμμές του σώματος.

02

01

Η πρόσοψη του Μουσείου.

02

Η στήλη της Μυρτιάς.

Περ. 400 π.Χ. Αρ. ΜΑ 806.

Το κορίτσι κρατάει στα χέρια μια κούκλα. Από αριστερά πλησιάζει μια μικρή θεραπαινίδα με χειριδωτό ένδυμα και τα μαλλιά κρυμμένα από το χαρακτηριστικό κάλυμμα, το *σάκκο*. Η θεραπαινίδα κρατάει με τα δυο χέρια μια πάπια, ζώο με το οποίο έπαιζαν συνήθως τα παιδιά στην αρχαία Ελλάδα, και την προσφέρει στο κορίτσι.

Στο τέλος του 4ου αιώνα π.Χ. φαίνεται πως στην Αττική σταματάει η παραγωγή επιτύμβιων μνημείων. Αυτή η απότομη διακοπή οφείλεται πιθανότατα στο νόμο

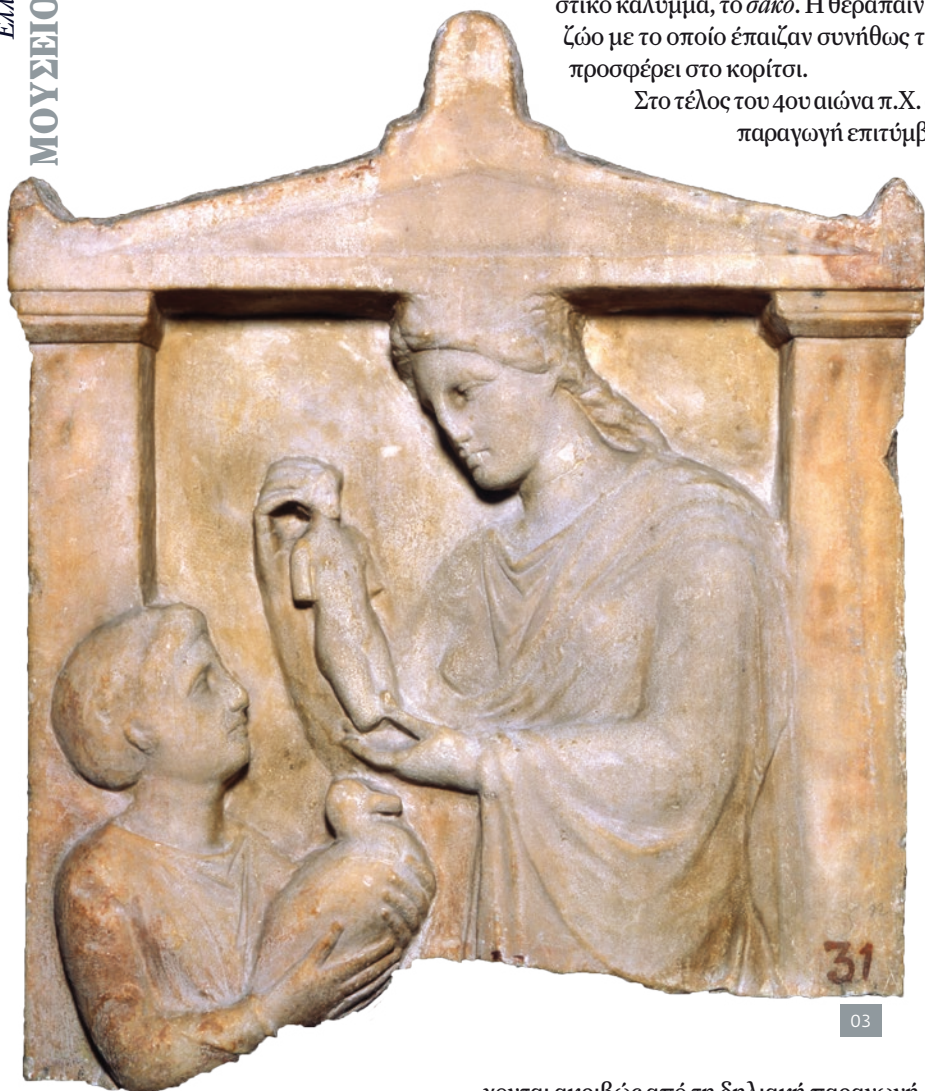
λιτότητας του Δημητρίου Φαληρέα, κυβερνήτη των Αθηνών, που απαγόρευσε τις πολυτελείς κατασκευές με σκοπό να περιορίσει τον υπερβολικό πλούτο των τάφων. Η διακοπή παραγωγής ταφικών μνημείων συμπίπτει με την εξαγωγή πολλών γλυπτών προς άλλες περιοχές της Ελλάδας, συγκεκριμένα προς τα νησιά. Ανάμεσα σ' αυτά η Δήλος, η οποία ακμάζει στην Ελληνιστική εποχή, με τον πλούτο να στηρίζεται στη φήμη της ως τόπου ιερού, εφόσον, ως γνωστό, το νησί ήταν αφιερωμένο στον Απόλλωνα. Αυτή η ακμή αρχίζει από την κήρυξή της ως ελεύθερου λιμανιού το 166 π.Χ., γεγονός που θα της επιτρέψει ως αθηναϊκή αποικία να εξελιχθεί σε διεθνές εμπορικό κέντρο μέχρι το 88 π.Χ., όταν το νησί καταστρέφεται από το στόλο του Μιθριδάτη του Μεγάλου, βασιλιά του Πόντου. Ακολούθησαν οι λεηλασίες των πειρατών (69 π.Χ.), που ολοκλήρωσαν την καταστροφή της Δήλου. Πολλές από τις επιτύμβιες στήλες του Μουσείου Καλβέ προέρ-

χονται ακριβώς από τη δηλιακή παραγωγή.

Η στήλη της Παρρησίας (εικ. 4), που χρονολογείται στο τέλος του 2ου ή στις αρχές του 1ου αιώνα π.Χ., ανήκει στις τυπικά δηλιακές στήλες που χαρακτηρίζονται από την ημισφαιρική επίστεψη και το ανθέμιο, πλαισιωμένο από δύο ελικοειδή κοσμήματα. Η σκηνή εδώ δείχνει μια καθιστή γυναίκα με μορφή που βγάζει ένα ύφασμα από ένα τετράγωνο κιβωτίδιο, το οποίο της δίνει η όρθια θεραπαινίδα.

Ας σημειωθεί πως αυτό το είδος επιτύμβιων στηλών αποτελεί παραλλαγή αττικών κλασικών προτύπων. Όσο για το θέμα της νεαρής γυναίκας με την πυξίδα, αυτό αναφέρεται στην ομορφιά της εκλιπούσας και συγχρόνως υπαινίσσεται το περιβάλλον του σπιτιού, όπου ζούσαν οι γυναίκες, σε αντίθεση με τον δημόσιο χώρο δράσης των ανδρών. Το όνομα της νεκρής, Παρρησία, που σημαίνει ειλικρίνεια, ελευθερία λόγου, αποτελεί μια έννοια που ύμνησαν οι αρχαίοι συγγραφείς τόσο της κωμωδίας όσο και της τραγωδίας. Πράγματι, από τον 4ο αιώνα π.Χ. και εξής, στις ελεύθερες γυναίκες δίνουν ονόματα που αναφέρονται σε αφηρημένες έννοιες και τονίζουν τις ηθικές αρετές.

Είναι χαρακτηριστικό ότι σε πολλές κυκλαδίτικες στήλες του Μουσείου Καλβέ,

03

Στήλη σε σχήμα ναϊσκου με αέτωμα και ανθεμωτά ακρωτήρια. 4ος αι. π.Χ. Αρ. Ε31.

στην επιτύμβια επιγραφή, δίπλα στο όνομα του νεκρού υπάρχει η λέξη *χρηστός* ή *χρηστή*, επίθετο που τονίζει τον ενάρετο χαρακτήρα του νεκρού ή της νεκρής. Τέλος, στο επίθετο προστίθεται επίσης κάποτε το ρήμα *χαίρει*, που αντιστοιχεί στον ύστατο χαιρετισμό που απνύθουναν οι συγγενείς, ένα είδος ευσέβειας προς τον νεκρό.

Τέλος, θα αναφερθούμε στην αττική επιτύμβια στήλη της Μυρτιάς (εικ. 2) που χρονολογείται γύρω στο 400 π.Χ. Τη στήλη δάνεισε το Λούβρο στο Μουσείο Καλβέ το 2014, σύμφωνα με τη συνήθη πρακτική των γαλλικών μουσείων.

Η καθιστή γυναικεία μορφή ανασπκώνει με κομψή κίνηση την άκρη του ιματίου της, τονίζοντας την ευγενική καταγωγή της. Απέναντί της στέκει ένα νεαρό κορίτσι κρατώντας μία άλλοτε ζωγραφισμένη κοσμηματοθήκη.

Πρόκειται για εξάαιρετο παράδειγμα γλυπτικής τέχνης της Αττικής του 5ου αιώνα π.Χ. Οι κινήσεις των χεριών εκφράζουν την ποιικιλία αισθημάτων που χαρακτηρίζει την αρχαία ελληνική τέχνη και συγχρόνως προσδίδουν στο έργο την ατμόσφαιρα μιας μεγάλης ψυχικής δύναμης.

Ελληνικά αγγεία

Εκτός από τα γλυπτά έργα, στις πέντε αίθουσες που διαμορφώθηκαν μεταξύ 2009 και 2013 στην αριστερή πλευρά του κτιρίου, εκτίθεται η συλλογή των αγγείων. Αυτά προέρχονται από την Αττική, την Κόρινθο, την ανατολική Ελλάδα ή την Κάτω Ιταλία και είναι διακοσμημένα με διάφορες τεχνικές: μελανόμορφα, ερυθρόμορφα, λευκού βάθους ή με επίθετο χρώμα.

Ανάμεσα σ' αυτές τις ομάδες ξεχωρίζουν τα λεγόμενα ιταλιωτικά αγγεία, τα οποία κατά τα τελευταία είκοσι χρόνια του 20ού αιώνα άρχισαν να συγκεντρώνουν το ιδιαίτερο ενδιαφέρον των ερευνητών. Πρόκειται για μια παραγωγή της Μεγάλης Ελλάδας, των περιοχών της Ιταλίας όπου είχαν ιδρυθεί ελληνικές αποικίες ήδη από τον 8ο αιώνα π.Χ.

Διακρίνονται τρία κυρίως κέντρα παραγωγής: η Καμπανία (περιοχή της Πομπηίας), η Λουκανία και η Απουλία. Στη συλλογή του Μουσείου Καλβέ ανήκει ένα από τα πιο ενδιαφέροντα παραδείγματα του απουλικού εργαστηρίου. Πρόκειται για ερυθρόμορφο αμφορέα (εικ. 5), με κομψό σχήμα και πυκνή διακόσμηση, που χρονολογείται γύρω στο 330–310 π.Χ. Αποδίδεται στον «Ζωγράφο της Βαλτιμόρης», που πήρε το όνομά του από την πόλη όπου βρίσκεται το πιο σημαντικό έργο του.

Το στόμιο και ο ώμος καλύπτονται από φυτικά και γραμμικά κοσμήματα σε πυκνή, αρμονική διάταξη, ενώ το κύριο θέμα με τις ανθρώπινες μορφές εκτυλίσσεται στο χώρο κάτω από τις λαβές. Η σκηνή παριστάνει ένα πολύ γνωστό μυθολογικό επεισόδιο του Τρωικού πολέ-

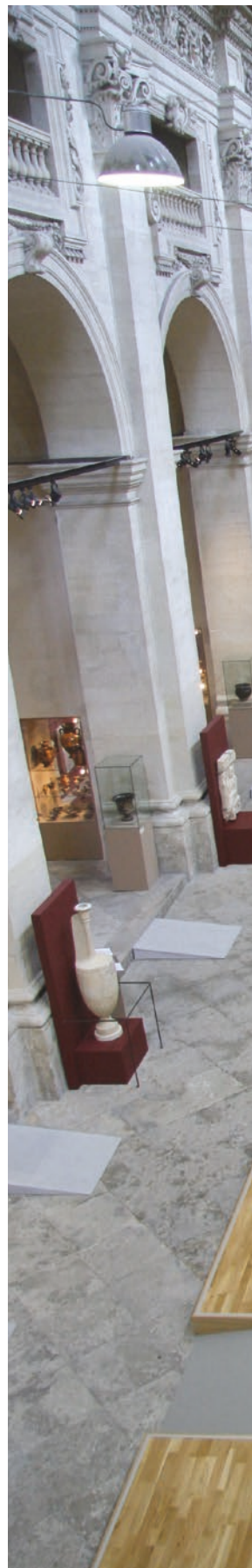

05
Ερυθρόμορφος αμφορέας
που αποδίδεται στον
«Ζωγράφο της Βαλτιμόρης».
330–310 π.Χ. Αρ. 2001.4.

06
Άποψη της έκθεσης
του Μουσείου Λαπιντέρ.

05

μου από την *Ιλίου πέρση*, την άλωση της Τροίας. Σε μια εντυπωσιακή σύνθεση απεικονίζεται η καταδίωξη της ιέρειας Κασσάνδρας, κόρης του Πριάμου, βασιλιά της Τροίας, από τον Αϊάντα τον Λοκρό. Ο Έλληνας ήρωας, με κράνος και μεγάλη ασπίδα, κρατάει ξίφος και συγχρόνως αρπάζει από τα μαλλιά την Τρωαδίτισσα πριγκίπισσα. Αυτή, κρατώντας το χαρακτηριστικό σκήπτρο της ιέρειας, έχει καταφύγει ως ικέτιδα στο «Παλλάδιο», το ξοανόμορφο και εδώ λευκά ζωγραφισμένο άγαλμα της θεάς Αθηνάς, το οποίο σύμφωνα με το μύθο είχε στείλει ο ίδιος ο Δίας όταν ιδρύθηκε η πόλη της Τροίας. Από την αντίθετη πλευρά, επίσης ως ικέτιδα, σπεύδει προς το ίδιο άγαλμα μια άλλη γυναικεία μορφή, η Ελένη, κεντρικό πρόσωπο ενός άλλου μυθολογικού επεισοδίου, της απαγωγής της από τον Πάρι.

Η βασίλισσα της Σπάρτης απεικονίζεται τη στιγμή που προσπαθεί να γλιτώσει από την οργή του προδομένου συζύγου της Μενέλαου που, κρατώντας μεγάλη ασπίδα και φορώντας κράνος, ορμάει από αριστερά. Ανάμεσά τους παρεμβαίνει επιβλητική μια άλλη γυναικεία μορφή, προστάτιδα της Ελένης, η Αφροδίτη, κρατώντας ένα μεγάλο λευκά χρωματισμένο ριπίδιο, σύμβολο της ομορφιάς.

Η Κασσάνδρα και η Ελένη, που καταλαμβάνουν το κέντρο της σκηνής, απεικονίζουν δυο μυθολογικά πρόσωπα από βασιλικό γένος, διάσημα για την ομορφιά τους. Τόσο η μία όσο και η άλλη έζησαν την εμπειρία της απαγωγής, «ενός βίαιου γεγονότος που παρατέμπει στο θάνατο».

Τέλος, στη συλλογή του Μουσείου Καλβέ ανήκουν, μεταξύ άλλων, πήλινα ειδώλια, αρχιτεκτονικά μέλη, λύχνοι και άλλα πολυάριθμα αντικείμενα τα οποία, φυλαγμένα μέχρι πρόσφατα στις αποθήκες, εκτίθενται σήμερα στις αίθουσες προσφέροντας στον επισκέπτη μια ευρεία εικόνα του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού.

Απόδοση στα Ελληνικά:

Αλίκη Σαμαρά-Κάουφμαν, Αρχαιολόγος